

7. Невзоров І.Л., Азаров М.Ю. Актуальні проблеми подолання нелегальної трансплантології в контексті боротьби з організованою злочинністю. *Боротьба з організованою злочинністю і корупцією. Теорія і практика*. 2014. № 1. С. 32–36.
8. Брюховецька М.С. Загальна характеристика договірного регулювання посмертного донорства. *Право і Безпека*. 2017. № 3. С. 117–120.
9. Новицька М. Основні зміни до законодавства України у сфері трансплантації анатомічних матеріалів людині. *Підприємництво, господарство і право*. 2018. № 9. С. 132–137. URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2018/9/25.pdf> (дата звернення: 12.03.2019).
10. Перша група майбутніх трансплант-координаторів розпочала навчання. / Міністерство охорони здоров'я України. 2019. URL: <http://moz.gov.ua/article/news/persha-grupa-majbutnih-transplant-koordinativ-rozrochala-navchannja> (дата звернення: 15.03.2019).
11. Герц А.А. Договірні зобов'язання у сфері надання медичних послуг : автореф. ... д-ра юрид. наук : 12.00.03. Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького. Київ, 2016. 38 с.

КАШПЕРСЬКИЙ Р. В.,

аспірант кафедри цивільного права і процесу
(Національна академія внутрішніх справ)

УДК 347.919+347.941

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДОКАЗІВ У СПРАВАХ ОКРЕМОГО ПРОВАДЖЕННЯ

Наукова стаття присвячена дослідженню інституту забезпечення доказів у справах окремого провадження. У результаті аналізу цивільного процесуального законодавства України встановлено, що у справах окремого провадження суд може застосовувати всі передбачені законом способи забезпечення доказів. При цьому вибір конкретного способу забезпечення зумовлюється предметом доказування у конкретній справі, а також наявністю обставин, що можуть ускладнити витребування відповідних фактичних даних у майбутньому.

Ключові слова: окреме провадження, докази, забезпечення доказів, способи забезпечення доказів, процесуальний порядок забезпечення доказів.

Научная статья посвящена исследованию института обеспечения доказательств по делам особого производства. В результате анализа гражданского процессуального законодательства Украины установлено, что по делам особого производства суд может применять все предусмотренные законом способы обеспечения доказательств. При этом выбор конкретного способа обеспечения определяется предметом доказывания по конкретному делу, а также наличием обстоятельств, которые могут осложнить истребование соответствующих фактических данных в будущем.

Ключевые слова: особое производство, доказательства, обеспечение доказательств, способы обеспечения доказательств, процессуальный порядок обеспечения доказательств.

The scientific article is devoted to the research of the institute of providing evidence in cases of separate proceedings. As a result of the analysis of the civil procedural legislation of Ukraine, it has been established that in cases of separate proceedings the court may apply all methods provided by law for providing evidence. At the same time, the choice of the concrete method of provision is determined by the subject of evidence in a particular case, as well as the presence of circumstances that may complicate the demand for relevant of factual information in the future.

Key words: *separate proceedings, evidence, provision of evidence, methods of providing evidence, procedure for providing evidence.*

Вступ. Як визначено у ч. 2, 3 ст. 83 ЦПК України [1], позивач, особи, яким законом надано право звертатися до суду в інтересах інших осіб, мають подати докази разом з поданням позовної заяви. Водночас відповідач, третя особа, яка не заявляє самостійних вимог щодо предмета спору, мають подати суду докази разом з поданням відзиву або письмових пояснень третьої особи.

Проте належні докази не завжди є у осіб, на яких покладено обов'язок щодо доказування певних обставин у справі. Вони інколи перебувають у їхніх процесуальних противників чи інших осіб, які не є учасниками процесу. У таких випадках подання доказів, якщо не вжити необхідних заходів, може згодом стати ускладненим або неможливим, оскільки вони можуть зникнути або їх можуть пошкодити. З метою захисту інтересів сторін та інших осіб, які беруть участь у справі, у цивільному процесуальному законодавстві передбачено інститут забезпечення доказів, норми якого регламентують процесуальний порядок вжиття судом термінових заходів щодо закріплення фактичних даних, щоб у майбутньому під час розгляду справи була можливість їх використати як докази [2, с. 258].

Наукові погляди на проблему забезпечення доказів знайшли своє відбиття у дослідженнях таких українських науковців, як: С.С. Бичкова, Ю.В. Білоусов, К.В. Гусаров, В.В. Комаров, Д.Д. Луспеник, Ю.Д. Притика, Г.В. Чурпіта, С.Я. Фурса та ін. Водночас зазначені процесуалісти досліджували здебільшого проблемні аспекти забезпечення доказів у справах позовного провадження. Отже, проблемні аспекти, пов'язані з визначенням специфіки забезпечення доказів у справах окремого провадження, залишаються малодослідженими і потребують наукової розробки.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження проблеми забезпечення доказів у справах окремого провадження.

Результати дослідження. Відповідно до ч. 2 ст. 19 ЦПК України цивільне судочинство здійснюється за правилами, передбаченими ЦПК України, у порядку: 1) наказного провадження; 2) позовного провадження (загального або спрощеного); 3) окремого провадження.

Окреме провадження призначене для розгляду справ про підтвердження наявності або відсутності юридичних фактів, що мають значення для охорони прав та інтересів особи або створення умов для здійснення нею особистих немайнових чи майнових прав або підтвердження наявності чи відсутності неоспорюваних прав (ч. 7 ст. 19 ЦПК України).

Як зазначається в юридичній літературі, у справах непозовного цивільного судочинства (окремого та наказного провадження) діють загальні правила інституту доказів і доказування, за певними винятками, встановленими законом [3, с. 169]. Наведене положення підтверджується і правовою нормою, що її містить ч. 3 ст. 294 ЦПК України, відповідно до якої справи окремого провадження розглядаються судом з додержанням загальних правил, встановлених законом, за винятком положень щодо змагальності та меж судового розгляду.

Виходячи з наведеного, можна стверджувати, що положення § 8 глави 5 розділу 1 ЦПК України «Забезпечення доказів» повною мірою можна застосовувати для регулювання суспільних відносин, які виникають між судом та учасниками справи під час здійснення правосуддя в порядку окремого провадження.

Відповідно до ч. 1 ст. 116 ЦПК України суд за заявою учасника справи або особи, яка може набути статусу заявника, має забезпечити докази, якщо є підстави припускати, що засіб доказування може бути втрачений або збирання чи подання відповідних доказів стане згодом неможливим чи утрудненим.

Заява про забезпечення доказів може бути подана до суду як до, так і після подання заяви.

Забезпечення доказів до подання заяви здійснюється судом першої інстанції за місцезнаходженням засобу доказування або за місцем, де має бути вчинена відповідна процесуальна дія. Забезпечення доказів після подання заяви здійснюється судом, який розглядає справу.

У разі подання заяви про забезпечення доказів до подання заяви заявник має подати заяву протягом десяти днів з дня постановлення ухвали про забезпечення доказів. У разі неподання заяви у зазначений строк, повернення заяви або відмови у відкритті провадження суд скасовує ухвалу про вжиття заходів забезпечення доказів не пізніше наступного дня після закінчення такого строку або постановлення судом ухвали про повернення заяви чи відмови у відкритті провадження (ч. 5 ст. 116 ЦПК України).

Особа, яка подала заяву про забезпечення доказів, зобов'язана відшкодувати судові витрати, а також збитки, спричинені у зв'язку із забезпеченням доказів, у разі неподання заяви у строк, зазначений у ч. 5 ст. 116 ЦПК України, а також у разі відмови у заяві.

Цивільне процесуальне законодавство України містить вимоги щодо форми та змісту заяви про забезпечення доказів. Так, відповідно до ч. 1 ст. 117 ЦПК України у заяві про забезпечення доказів зазначається:

- 1) найменування суду, до якого подається заява;
- 2) повне найменування (для юридичних осіб) або ім'я (прізвище, ім'я та по батькові) (для фізичних осіб) заявника, його місцезнаходження (для юридичних осіб) або місце проживання чи перебування (для фізичних осіб), поштові індекси, ідентифікаційний код юридичної особи в Єдиному державному реєстрі підприємств і організацій України, реєстраційний номер облікової картки платника податків (для фізичних осіб) за його наявності або номер і серія паспорта для фізичних осіб – громадян України, номери засобів зв'язку та адресу електронної пошти за наявності;
- 3) повне найменування (для юридичних осіб) або ім'я (прізвище, ім'я та по батькові) (для фізичних осіб) іншої сторони (сторін), якщо вона відома заявнику, а також якщо відомі відомості, що її ідентифікують: її місцезнаходження (для юридичних осіб) або місце проживання чи перебування (для фізичних осіб), поштові індекси, ідентифікаційний код юридичної особи в Єдиному державному реєстрі підприємств і організацій України, реєстраційний номер облікової картки платника податків (для фізичних осіб) за його наявності або номер і серія паспорта для фізичних осіб – громадян України, відомі номери засобів зв'язку та адреси електронної пошти;
- 4) докази, забезпечення яких є необхідним, а також обставини, для доказування яких вони необхідні;
- 5) обґрунтування необхідності забезпечення доказів;
- 6) спосіб, у який заявник просить суд забезпечити докази, у разі необхідності – особу, у якій знаходяться докази;
- 7) перелік документів, що додаються до заяви.

Заява підписується заявником або його представником. До заяви, яка подана представником заявника, має бути додано документ, що підтверджує його повноваження. За подання заяви про забезпечення доказів сплачується судовий збір у розмірі, встановленому законом. Документ, що підтверджує сплату судового збору, додається до заяви. Суд, встановивши, що заяву про забезпечення доказів подано без додержання вимог цієї статті, повертає її заявнику, про що постановляє ухвалу (ч. 2–4 ст. 117 ЦПК України).

У цивільному процесуальному законодавстві України визначено і спеціальний порядок розгляду заяви про забезпечення доказів.

Так, відповідно до ч. 2, 3 ст. 118 ЦПК України заява про забезпечення доказів розглядається не пізніше п'яти днів з дня її надходження до суду. Заявник та інші особи, які можуть отримати статус учасників справи, повідомляються про дату, час і місце судового засідання, проте їх неявка не перешкоджає розгляду поданої заяви.

Водночас суд за клопотанням заявника може забезпечити докази без повідомлення інших осіб, які можуть отримати статус учасників справи:

- 1) у невідкладних випадках;
- 2) якщо неможливо встановити, хто є або стане такими особами;
- 3) у разі, якщо повідомлення іншої сторони може унеможливити або істотно ускладнити отримання відповідних доказів.

За результатами розгляду заяви про забезпечення доказів суд постановляє ухвалу про задоволення чи відмову у задоволенні заяви. У разі задоволення заяви суд в ухвалі зазначає доказ, а також дії, що необхідно вчинити для його забезпечення. Оскарження ухвали про забезпечення доказів не зупиняє її виконання, а також не перешкоджає розгляду справи.

Суд, вирішуючи питання про забезпечення доказів, може зобов'язати заявника надати забезпечення відшкодування збитків, що можуть бути заподіяні у зв'язку із забезпеченням доказів. Таке забезпечення відшкодування збитків здійснюється за правилами зустрічного забезпечення, встановленими главою 10 ЦПК України. Збитки, спричинені забезпеченням доказів, відшкодовуються в порядку, визначеному законом з урахуванням положень статті 159 ЦПК України.

Якщо після вчинення процесуальних дій щодо забезпечення доказів позовну заяву подано до іншого суду, протоколи та інші матеріали щодо забезпечення доказів надсилаються до суду, який розглядає справу.

Ухвала про забезпечення доказів (крім забезпечення доказів шляхом допиту свідків, призначення експертизи, огляду доказів) є виконавчим документом та виконується негайно в порядку, встановленому для виконання судових рішень.

Додатково слід зупинитися на способах забезпечення доказів у справах окремого провадження.

Як визначено у ч. 2 ст. 166 ЦПК України, способами забезпечення судом доказів є: допит свідків, призначення експертизи, витребування та (або) огляд доказів, у тому числі за їх місцезнаходженням, заборона вчиняти певні дії щодо доказів та зобов'язання вчинити певні дії щодо доказів.

Свідком може бути кожна особа, якій відомі будь-які обставини, що стосуються справи. Свідок зобов'язаний з'явитися до суду за його викликом у визначений час і дати правдиві показання про відомі йому обставини. За відсутності заперечень учасників справи свідок може брати участь у судовому засіданні в режимі відеоконференції. Суд може дозволити свідку брати участь у судовому засіданні в режимі відеоконференції незалежно від заперечень учасників справи, якщо свідок не може з'явитися до суду через хворобу, похилий вік, інвалідність або з інших поважних причин (ч. 1, 2 ст. 69 ЦПК України).

Видається, забезпечення доказів шляхом допиту свідків доцільно проводити у таких справах окремого провадження, як-от: визнання фізичної особи безвісно відсутньою чи оголошення її померлою (у таких справах свідки можуть вказати на причини відсутності особи, щодо якої вирішується питання про визнання її безвісно відсутньою чи оголошення її померлою); встановлення фактів, що мають юридичне значення (у таких справах показання свідків можуть забезпечити докази, що підтверджують наявність фактів, які підлягають встановленню); про встановлення режиму окремого проживання подружжя (у цих справах показання свідків можуть бути способом забезпечення фактичних даних щодо окремого проживання подружжя) тощо.

Щодо наступного способу забезпечення доказів – призначення експертизи.

Як визначено у ч. 1 ст. 103 ЦПК України, суд призначає експертизу у справі за сукупності таких умов: 1) для з'ясування обставин, що мають значення для справи, необхідні спеціальні знання у сфері іншій, ніж право, без яких встановити відповідні обставини

неможливо; 2) сторонами (стороною) не надані відповідні висновки експертів із цих самих питань або висновки експертів викликають сумніви щодо їх правильності.

Найчастіше у справах окремого провадження докази забезпечуються шляхом призначення у справах про обмеження цивільної дієздатності фізичної особи, визнання фізичної особи недієздатною та поновлення цивільної дієздатності фізичної особи.

Так, суд за наявності достатніх даних про психічний розлад здоров'я фізичної особи і якщо є підстави вважати, що така особа може надалі ухилитися від участі у судових засіданнях, може призначити в порядку забезпечення доказів для встановлення її психічного стану судово-психіатричну експертизу.

У виняткових випадках, коли особа, щодо якої відкрито провадження у справі про обмеження її у цивільній дієздатності чи визнання її недієздатною, явно ухиляється від проходження експертизи, суд у судовому засіданні за участю лікаря-психіатра може постановити ухвалу про примусове направлення фізичної особи на судово-психіатричну експертизу.

Витребування та (або) огляд доказів, у тому числі за їх місцезнаходженням здійснюється у разі, якщо надалі подання письмових, речових або електронних доказів може бути ускладненим або неможливим.

В окремому провадженні докази можуть забезпечуватися шляхом витребування та (або) огляду у справах про: встановлення фактів, що мають юридичне значення; відновлення прав на втрачені цінні папери на пред'явника та векселі; передачу безхазяйної нерухомої речі у комунальну власність; визнання спадщини відумерлою; розкриття банком інформації, яка містить банківську таємницю, щодо юридичних та фізичних осіб тощо.

Заборона вчиняти певні дії щодо доказів та зобов'язання вчинити певні дії щодо доказів як способи їх забезпечення в окремому провадженні можуть застосовуватися, наприклад, у справах про встановлення фактів, що мають юридичне значення. Так, у справі про встановлення факту проживання однією сім'єю чоловіка та жінки без шлюбу суд може заборонити заявникам знищувати особисті повідомлення, які можуть підтвердити факт їх спільного проживання, ведення спільного побуту, а також наявність взаємних прав та обов'язків.

У необхідних випадках судом можуть бути застосовані інші способи забезпечення доказів, визначені судом. Так, наприклад, відповідно до ч. 3 ст. 53 Закону України «Про авторське право і суміжні права» іншими способами забезпечення доказів можуть бути:

1) постановлення ухвали про огляд приміщень, в яких, як припускається, відбуваються дії, пов'язані з порушенням авторського права і (або) суміжних прав;

2) накладення арешту і вилучення всіх примірників творів (у тому числі комп'ютерних програм і баз даних), записаних виконань, фонограм, відеограм, програм мовлення, щодо яких припускається, що вони є контрафактними, засобів обходження технічних засобів захисту, а також матеріалів і обладнання, що використовуються для їх виготовлення і відтворення;

3) накладення арешту і вилучення рахунків та інших документів, які можуть бути доказом вчинення дій, що порушують або створюють загрозу порушення (чи підтверджують наміри вчинення порушення) авторського права і (або) суміжних прав.

Висновки. Аналіз новітнього цивільного процесуального законодавства України дав нам змогу дійти висновку про те, що у справах окремого провадження суд може застосовувати всі передбачені законом способи забезпечення доказів, як-от: допит свідків, призначення експертизи, витребування та (або) огляд доказів, у тому числі за їх місцезнаходженням, заборона вчиняти певні дії щодо доказів та зобов'язання вчинити певні дії щодо доказів. При цьому вибір конкретного способу забезпечення зумовлюється предметом доказування у конкретній справі, а також наявністю обставин, що можуть ускладнити витребування відповідних фактичних даних у майбутньому.

Список використаних джерел:

1. Цивільний процесуальний кодекс України від 18 березня 2004 р. № 1618-IV. *Офіційний вісник України*. 2004. № 16. С. 11. Ст. 1088.

2. Цивільне процесуальне право України : підручник для студентів вищих навчальних закладів / Бичкова С.С., Бірюков І.А., Бобрик В.І. та ін.; за заг. ред. С.С. Бичкової. Київ : Атіка, 2009. 760 с.

3. Чурпіта Г.В. Захист сімейних прав та інтересів у порядку непозовного цивільного судочинства : монографія. Київ : Алерта, 2016. 488 с.

СУКМАНОВА О. В.,
кандидат юридичних наук, докторант
(Науково-дослідний інститут
публічного права)

УДК 342.9:347.2

ДЕРЖАВНА РЕЄСТРАЦІЯ ЯК ПРОВІДНИЙ СПОСІБ ОХОРОНИ ПРАВА ВЛАСНОСТІ

У статті визначено сутність державної реєстрації права власності як процесу легітимізації власності для окремої особи з наданням відповідного права на цю власність, що здійснюється уповноваженими суб'єктами публічної адміністрації шляхом здійснення сукупності офіційних, правовстановлюючих, юридично значущих дій і закріплення їх у відповідному державному реєстрі, що дає змогу суб'єктам публічної адміністрації надалі здійснювати адміністративно-правову охорону такого права власності.

Ключові слова: адміністративно-правова охорона, державна реєстрація, Міністерство юстиції України, право власності, правовідносини, публічне адміністрування.

В статье определена сущность государственной регистрации права собственности как процесса предоставления официальности собственности для отдельного лица с предоставлением соответствующего права на эту собственность, которая осуществляется уполномоченными субъектами публичной администрации путем осуществления совокупности официальных, правоустанавливающих, юридически значимых действий и закрепления их в соответствующем государственном реестре, что позволяет субъектам публичной администрации в дальнейшем осуществлять административно-правовую охрану такого права собственности.

Ключевые слова: административно-правовая охрана, государственная регистрация, Министерство юстиции Украины, право собственности, правоотношения, принципы права, публичное администрирование.

The article defines the essence of state registration of property rights as a process of granting official ownership of an individual with the provision of the corresponding right to this property, carried out by authorized actors of public administration through the implementation of a set of official, law-establishing, legally significant actions and consolidation them in the relevant state register, which allows the subjects of public administration to further implement the administrative and legal protection of such property rights.

Key words: administrative law protection, state registration, Ministry of Justice of Ukraine, property rights, legal relations, principles of law, public administration.

